

Tezaurul de monede callatiene descoperit la Poiana, județul Galați*

SILVIA TEODOR, MIRCEA NICU, STELA ȚAU

Printre așezările geto-dacice identificate în cuprinsul Podișului Central Moldovenesc, în special pe terasele înalte ale riurilor Siret, Bistrița și Trotuș, un loc aparte îl ocupă „cetățuia” getică de la Poiana, jud. Galați, recunoscută, prin bogăția și excepționala varietate a descoperirilor, ca unul din cele mai importante centre din întreaga Dacie¹.

De la primele cercetări efectuate aici de Vasile Pârvan în anul 1913², reluate și continuate cu mari întreruperi de către Gh. Ștefan, Radu și Ecaterina Vulpe³ și în ultimii ani de către Institutul de istorie și arheologie din Iași în colaborare cu Muzeul din Tecuci, materialele descoperite atestă, prin toate caracteristicile, o locuire aproape neîntreruptă, fondată în prima epocă a bronzului, pentru ca în cea de a doua epocă a fierului și până la cucerirea romană să devină unul din centrele cele mai active ale civilizației geto-dacice.

În cadrul descoperirilor mai importante ale cercetărilor organizate în ultimii ani⁴, împreună cu un variat material ceramic, unelte din fier, diferite unelte de uz casnic, piese de podoabă, diferite monede și altele, se află și un tezaur cu monede emise de cetatea grecească Calatis, descoperit la 1,60 m adâncime, în stratul Poiana II, respectiv din secolele III—I î.e.n., după schema stratigrafică stabilită de prof. Radu Vulpe în anul 1950⁵.

Tezaurul este alcătuit din 32 monede în stare de conservare relativ bună, câteva piese fiind doar puțin tocite, mai ales pe revers (fig. 1—4). În momentul descoperirii, monedele erau lipite una de alta, fiind aranjate în fișic, astfel încât oxidarea s-a produs în special pe margini⁶. Dacă inițial acest fișic era învelit într-un material textil, în piele sau a fost depus într-un vas ceramic, nu se poate afirma cu certitudine deoarece în imediata apropiere a monedelor nu s-au găsit decât foarte puține fragmente ceramice, care provin de la vase de dimensiuni mici lucrate cu mâna din pastă poroasă, a căror formă nu s-a putut reconstitui.

Stratul arheologic în care s-a descoperit tezaurul are, în acel sector, o grosime de circa 50 cm, fiind caracterizat printr-o intensă locuire, probată prin numeroase resturi de locuințe și vetre, precum și o mare varietate de materiale autohtone și de import, obiecte de podoabă și altele, dintre care amintim mai multe fibule tracice de tip IIa și Vb⁷ și traco-celtice din sec. III—II î.e.n.⁸,

* O primă formă a acestui articol a fost prezentată la cel de-al IX-lea Simpozion național de tracologie, Oradea, 1986.

¹ R. Vulpe, *Dacia*, N.S., 1, 1957, p. 152—158; idem, *Studia Thracologica*, București, 1976, p. 103—123.

² V. Pârvan, *ARMSI*, 36, 1914, p. 93—103, 124—126.

³ R. și Ecaterina Vulpe, *Dacia*, 3—4, 1927—1932, p. 253—351.

⁴ Silvia Teodor, Mircea Nicu, Stela Țau, *Săpăturile din anul 1985 de la Poiana*, A XX-a Sesiune anuală de rapoarte

arheologice, Deva, 1986; idem, *Tezaurul callatian descoperit în „cetățuia” de la Poiana*. Al IX-lea Simpozion național de tracologie, Oradea, 1986.

⁵ R. Vulpe și colab., *SCIV*, 1, 1951, 2, p. 180—194.

⁶ Curățirea monedelor s-a făcut în laboratorul muzeului de istorie din Tecuci.

⁷ D. Berciu, *Balkanica*, 6, 1943, p. 283 și urm.; A. D. Alexandrescu, *Dacia*, N.S., 24, 1980, p. 50.

⁸ V. Zirra, *Dacia*, N.S., 15, 1971, p. 226.

monede histriene⁹ și geto-dacice de tip Huși--Vovriești¹⁰ etc. Tot acest material contribuie la datarea nivelului respectiv în intervalul de la începutul sec. III și până în prima jumătate a sec. I î.e.n., avînd analogii multiple, în special în așezările întărite de pe teritoriul est-carpatic, cum sînt cele de la Bunești—Averești, județul Vaslui¹¹, Brad¹² și Răcățoiu¹³, județul Bacău și altele, cetățui cu importanță egală în epoca respectivă, cu aceea de la Poiana. De asemenea, materiale asemănătoare s-au descoperit la sud de Carpați în cetățui geto-dacice de tipul aceloră de la Piscul Crăsani¹⁴, Popești¹⁵ și altele, precum și în așezările și necropolele din sudul Dunării¹⁶.

După cum în general se cunoaște, în cetățuia de la Poiana s-au descoperit pe parcursul săpăturilor arheologice și alte monede emise de crașle grecești, în special de Histria și Callatis¹⁷, iar în restul teritoriului est-carpatic se mai amintesc o monedă callatiană descoperită la Ciorani, comuna Pufești¹⁸, pe malul drept al Siretului, punct situat destul de aproape de cetățuia de la Poiana. Pe teritoriul Daciei, monede callatiene din bronz sînt destul de puține¹⁹ cu excepția aceloră din cetățile de pe litoralul vestic al Mării Negre și din imediata lor apropiere²⁰.

Toate monedele cunoscute sînt din grupa a III-a stabilită de B. Pick, emise de orașul Callatis în perioada autonomă, cuprinsă între moartea lui Lysimach din anul 281 și până la războaiele lui Mithridate VI Eupator înfrînt de romani la anul 72 î.e.n.²¹. Aceste monede sînt emisiuni din bronz, cu capul lui Apollon cu cunună de lauri, pe avers, și trepid de două segmente ale inscripției KALLATIANON însoțite de ramuri de laur sau spic de grâu pe revers²².

În cadrul tezaurului descoperit în anul 1985 la Poiana se află cinci monede lucrate probabil din aramă și 27 din bronz. Două din monedele din bronz au urme ale unei pelicule subțiri de aur, păstrat mai bine pe revers. Un număr de 23 monede au pastila crăpată de la batere, unele crăpături fiind foarte adînci, șapte piese au roșetui pe margini, două din ele fiind mai mult deteriorate (nr. 31 și 32).

În ceea ce privește figura de pe avers, Apollon cu cunună de lauri, se pot observa unele deosebiri de detaliu de la o monedă la alta. Astfel, în aranjamentul coafurii, care constă dintr-un coc pe ceafă și unul sau doi zuluți de-a lungul gîtului, aflate la fel pe toate monedele, la cinci din piese se mai observă și șuvițe rebele adunate spre vârful capului.

Toate monedele au contramărci pe avers, plasate pe figură, în partea centrală și la baza gîtului sau puțin spre ceafă. 13 monede au câte o singură contramarcă, constînd dintr-o rozetă cu șase petale în relief, aplicată în mijlocul monedei; 14 monede au câte două contramărci, prima constînd din aceeași rozetă aplicată în mijlocul piesei, iar a doua, de dimensiuni mai mici, tot rotundă, reprezentînd pe zeița Atena în profil spre dreapta, cu coif și penaj, plasată pe gît sau puțin spre stînga; trei monede au câte două contramărci, una centrală de dimensiuni mai mari, reprezentînd capul Demetrei cu cunună de spice spre dreapta, iar a doua mai mică, cu capul Atenei cu coif și penaj spre dreapta; o monedă are numai o singură contramarcă de dimensiuni mici, aplicată la baza gîtului reprezentînd zeița cu coif și penaj și în sfîrșit, o monedă, mai mult deteriorată în partea inferioară, păstrează numai contramarcă cu rozetă din mijlocul pastilei.

În ceea ce privește reversul monedelor, există și aici unele deosebiri, ce constau în plasarea diferitelor elemente, pe care le întîlnim și în clasificarea lui Pick, unde tipul cu nr. 227 diferă de următoarele cinci. Toate monedele au comun trepidul în mijloc între segmente ale inscripției KALLATIANON de sus în jos. Patru piese au câte două spice de grâu de o parte și alta a trepidului, iar sub el numele APOLLO; 24 exemplare au în cîmp stînga un spic de grâu, cu formă diferită de la o monedă la alta, iar sub trepid diferite litere sau sigle. Se mai pot observa și alte caracteristici.

⁹ R. Vulpe și colab. SCIV, 3, 1952, p. 262.

¹⁰ R. Vulpe și colab., *op. cit.* p. 202: Un alt exemplar s-a descoperit prin cercetările din anul 1986.

¹¹ V. V. Bazarciuc, AclaMN, 2, 1980, p. 61—80; idem SCIVA, 1, 32, 4, 1981, p. 563—570.

¹² V. Ursache, Carpica, 1, 1968, p. 171—184; V. Căpitănu și V. Ursache, Crisia, 2, 1972, p. 109, fig. 16.

¹³ V. Căpitănu, Carpica, 8, 1976, p. 49—72.

¹⁴ I. Andrieșescu, ARMSI, 3, 1924; V. Părvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1926, p. 173 și urm.; N. Conovici, *Cercetări numismatice*, 5, 1983, p. 39—40.

¹⁵ R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 1—2, p. 239; idem, *Materiale*, 3, 1957, p. 227; 5, 1959, p. 339; 6, 1959, p. 308; 7, 1960, p. 323 și urm.; 8, 1962, p. 437 și urm.; idem, *Așezări getice din Muntenia*, București, 1966, p. 27 și urm.

¹⁶ T. Dremsizova Nelčinova *Izsledvanija v čestna Akad. Dînitâr Dečev*, Sofia, 1958, p. 454; D. Ovcătov, *Arheologija Sofia*, 3, 1961, 4, p. 63.

¹⁷ R. Vulpe și colab., SCIV, 3, 1952, p. 191.

¹⁸ J. Winkler, SCSCluj, 6, 1955, p. 158, nr. 7.

¹⁹ B. Mitrea, Pontica, 11, 1978, p. 91.

²⁰ E. Oberländer-Tirnovanu, Pontica, 11, 1978, p. 78—79, pl. III/4: IV/1—3; VIII/3; C. Preda, *Histria*, III, 1973, p. 134, nr. 764—765.

²¹ D. M. Pippidi, *Contribuții la istoria veche a României*, București, 1967, p. 32—67; C. Preda, *Callatis*, București, 1968.

²² B. Pick, *Die antiken Münzen nord Griechenlands. Dacien und Mösien*, I, 1, 1898, p. 88—91, 102, Pl I/23.

Astfel, nouă exemplare au pe partea superioară a trepidului trei cerceuțe (?) în relief, iar două cite un punct în mijloc. Diferă dimensiunea literelor și a celorlalte elemente de la o monedă la alta, iar la unele piese, deși aversul este foarte bine păstrat, reversul este tocit sau șters, ceea ce arată un anumit grad de uzură al ștanței înainte de batere.

Din această succintă descriere ²³ rezultă că monedele din acest tezaur reprezintă cel puțin patru variante diferite, care au circulat în același timp.

Din punct de vedere cronologic, privind datele de emisie și circulație, nu s-a ajuns încă la o datare exactă a acestui tip monetar. Totuși, în funcție de unele amănunte iconografice și gradul de uzură, caracteristici importante pentru datarea monedelor, numismatul Bucur Mitrea, care în diferite rânduri a analizat monedele vest pontice descoperite pe teritoriul României, a încercat o subdivizare a acestor monede în funcție de gradul de uzură, în două grupe ²⁴. În prima grupă, pe care a considerat-o mai veche, a încadrat monedele din bronz în stare bună, fără contramărci, iar în a doua, pe acelea uzate și cu una sau două contramărci, care ar indica o folosire mai îndelungată și deci o datare mai târzie a lor. Astfel în intervalul dintre sfârșitul sec. III și până la începutul sec. I î.e.n. când ar urma să fie datate, aceste monede au circulat nu numai în cadrul orașului sau în împrejurimi, ci și în teritorii mai îndepărtate, cum se constată prin descoperirea celor 10 monede din nord-vestul Dobrogei sau cele din sudul Moldovei. Numărul relativ mic al acestor monede, precum și valoarea lor scăzută în raport cu emisiunile din aur sau argint, l-au determinat pe același specialist să considere că aceste monede, cu valoarea fiduciară, n-au pătruns în mediul getic pe cale comercială, ca plată pentru marfa ce se procura de aici, ci ca „mărunțiș de buzunar” aflat asupra negustorilor greci prezenți în așezările geto-dacilor ²⁵.

Descoperirea tezaurului de la Poiana credem că poate indica și o folosire a acestor monede de bronz pentru plata mărfurilor getice, în lipsa monedei de metal prețios pe care cetatea o bătuse cu mai puțin de un secol, mai înainte ²⁶, dar care în noile condiții economice și politice a încetat să mai fie produsă.

Folosirea monedei de bronz în același scop documentează o continuitate în desfășurarea afacerilor dintre acești parteneri, afaceri care au existat în pofida conjuncturilor nefavorabile, cauzate, printre altele, de concurența Egiptului pe piața de cereale ²⁷ sau prin cedarea unor avantaje economice altor orașe-cetăți ²⁸.

Dar după cum o dovedesc descoperirile arheologice, la care se adaugă și acest tezaur, pe tot parcursul ultimelor trei secole înaintea erei noastre, orașul Callatis n-a suferit prea mult de pe urma crizei economice și probabil politice, bunăstarea sa continuând și în vremea când în alte cetăți vest pontice se punea problema supraviețuirii, ba, mai mult, Callatis dispunea de credite pe care le acorda altor orașe ²⁹. Pe de altă parte, după cum se desprinde din documentele epigrafice, relațiile grecilor cu uniunile de triburi getice din stînga Dunării au îmbrăcat și alte forme decât cele economice cunoscute din descoperirile arheologice, printre altele și solicitarea unor ajutoare de la șefii acestor uniuni vecine, în confruntările politice sau de altă natură în care erau antrenate ³⁰.

Desigur că aceste ajutoare puteau fi plătite nu numai cu bani, care în unele cazuri trebuiau împrumutați de la persoane particulare foarte bogate ³¹, ci mai mult în natură, cu diferite produse proprii sau procurate din metropolă și unele insule, care s-au descoperit frecvent în întreg teritoriul est-carpatic ³². Dintre acestea sînt de reținut ceramica de lux, uneltele din fier, obiectele de podoabă etc. Numărul mare de amfore, cum sînt cele de la Poiana ³³ sau de la Cîndești ³⁴ și Fitionești ³⁵ din județul Vrancea, Grădiștea Călărași și altele din jurul Brăilei ³⁶ sau din celelalte așezări geto-da-

²³ Datorită numărului mic al monedelor callatiene de bronz cunoscute la întocmirea cataloagelor, unele descrieri sînt incomplete. De aceea ne-am permis să prezentăm detaliat monedele din acest depozit.

²⁴ B. Mitrea, *op. cit.*, p. 94.

²⁵ B. Mitrea, *Thraco-Dacica*, 6, 1985, 1-2, p. 55.

²⁶ G. Poenaru Bordea, *Dacia, N.S.*, 18, 1974, p. 103-124.

²⁷ D. M. Pippidi, *op. cit.*, p. 42-44.

²⁸ *Ibidem*, p. 34.

²⁹ *Ibidem*, p. 60-61.

³⁰ *Ibidem*, p. 206-212.

³¹ V. Pârvan, *ARMSI*, 39, 1920, p. 51-57; D. M. Pippidi, *op. cit.* p. 57.

³² S. Teodor, *ActaMN*, 5-6, 1983-1984, p. 155-167.

³³ Cea mai mare parte a materialelor descoperite la Poiana, care n-au fost amintite în rapoartele semnate de R. Vulpe și colab., sînt inedite și se află în colecția muzeului de istorie din Tecuci.

³⁴ Marilena Florescu și Adrian Florescu, *Studia Antiqua et archaeologica*, 1, 1983, p. 79.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ V. Sirbu, *Istros*, 1, 1980, p. 137-155; F. Anastasiu, V. Sirbu, *Istros*, 1, 1980, p. 170-174; N. Harțușe, *Istros*, 2-3, 1983, p. 148-150; N. Harțușe și F. Anastasiu, *Brăilița*, Brăila, 1968, p. 26 și urm.; idem, *Catalogul selectiv al colecției de arheologie a Muzeului Brăilei*, Brăila, 1976, p. 203-223.

cice dintre Siret și Prut ³⁷, reprezintă rezultatul cantităților mari de vin, ulei și alte produse ce se aduceau aici din diferite insule grecești, în special din Rhodos, Thasos și Cos nemijlocit, dar și prin intermediul cetăților de pe litoralul Mării Negre.

Lipsa monedei de aur și argint din cele mai multe așezări dacice din sec. II—I î.e.n. și apariția aceleia de bronz arată o adaptare a pretențiilor geților la noile condiții de scădere a potențialului economic al orașelor grecești, în ultimele secole înaintea erei noastre, prin încrederea ce o acordau și acestor monede. Dealtfel, prin aplicarea contramărcilor se acorda monedelor de aramă sau bronz o nouă valoare, pentru a fi repuse în circulație ³⁸. Valoarea lor, chiar cu contramărcile respective, nu putea fi totuși foarte mare, dacă avem în vedere că în aceeași vreme în teritoriile est-carpatice circulau monedele geto-dacice de argint, tipul Huși—Vovriești, Dumbrăveni și Inotești—Răcoasa, care, cel puțin pe plan local, aveau o valoare sporită și o circulație intensă ³⁹, la care se adaugă și monedele romane republicane ⁴⁰.

O problemă importantă pe care o ridică tezaurul descoperit la Poiana rezidă în prezența celor două monede cu resturi de aurire. S-ar putea ca și alte monede să fi fost inițial aurite, dar stratul fiind, probabil, prea subțire, el s-a ros cu timpul, iar oxizii aramei, care predomină în compoziția acestor monede, au distrus și ceea ce a mai rămas din acest strat. Ca și în alte cazuri ⁴¹ simțim în prezența unor falsuri, fenomen în general cunoscut pentru antichitate, cu implicații care vizează politica economică a orașului în raport cu populația autohtonă, a partenerilor de schimb în general, într-o perioadă destul de agitată și de criză din istoria coloniilor grecești vest-pontice. Acestei probleme merită să i se consacre o cercetare specială, în ciuda puținelor date numismatice de care dispunem până în prezent.

CATALOGUL MONEDELOR

1. Av. Capul lui Apollo, laureat, spre dreapta și contramarca * Rv. KAAA/TIANΩN. Trepied. În cîmp stînga spic de griu, sub trepied Γ , deasupra un punct. AE. 24 mm, $\uparrow$ 8, 72 g. Pick, 231. Fig. 1/1, inv. Muzeul Tecuci 1783/1. (În continuare MT).
2. Av. Identic cu aversul precedent și aceeași contramarcă. Rv. KAAA/[T]IANΩN. Trepied. În st. spic, sub trepied AΘA, deasupra trei puncte. AE. 24 mm, $\uparrow$ 8,50 g. Pick, 228. Fig. 1/2, inv. MT 1783/2.
3. Av. Identic cu aversul precedent. Rv. [KAAA]A/TIANΩN. Trepied. În st. spic, sub trepied AΠ, deasupra trei puncte. AE. 25 mm, $\uparrow$ 7,90 g. Pick, 227. Fig. 1/3, inv. MT 1783/3.
4. Av. Identic cu aversul precedent. Rv. [K]A[AAA/TIANΩN]. Trepied. În st. spic, sub trepied A. AE. 23 mm, $\uparrow$ 8,49 g. Puternic oxidată. Pick, 227. Fig. 1/4, inv. MT 1783/4.
5. Av. Identic cu aversul precedent. Rv. [K]AAA/TIANΩN. Trepied. În st. și dr. spice de griu, sub trepied AΠOAAO. AE. 23,5 mm, $\uparrow$ 7,57 g. Pastila crăpată. Pick, 227. Fig. 1/5, inv. MT 1783/5.
6. Av. Identic cu aversul precedent. Rv. KAAA/TIANΩN. Trepied. În cîmp st. spic. AE. 24 mm, $\uparrow$ 8,70 g. Pick, 227. Fig. 1/6, inv. MT 1783/6.
7. Av. Identic cu aversul precedent. Rv. KAAA/TIANΩN. Trepied. În cîmp st. spic, sub trepied AΘA, deasupra trei puncte. AE. 24 mm, $\uparrow$ 9,32 g. Pick, 228. Fig. 1/7, inv. MT 1783/7.
8. Av. Identic cu aversul precedent. Rv. KAAA/TIANΩN. Trepied. În cîmp st. spic, sub trepied AΠOAAO. AE. 23,5 mm $\uparrow$ 8,30 g. Pastila crăpată. Pick, 227. Fig. 1/8, inv. MT 1783/8.
9. Av. Identic cu aversul precedent. Rv. KAAA/TIANΩN. Trepied. În cîmp st. spic, sub trepied EΠ. AE. 25,5 mm. $\uparrow$ 13,30 g. Pastila crăpată. Pick, 230. Fig. 2/1, inv. MT 1783/9.
10. Av. Identic cu aversul precedent. Rv. [K]AAA/[T]IANΩN]. Trepied. Restul șters. AE. 24 mm. $\uparrow$ 10,25 g. Mult tocită pe revers. Pick, 227. Fig. 2/2, inv. MT 1783/10.
11. Av. Identic cu aversul precedent. Rv. KAAA/TIANΩN. Trepied. În cîmp st. spic, sub trepied ΠOΑ. AE. 24,5 mm. $\uparrow$ 9,62 g. Pastila crăpată. Pick, 227. Fig. 2/3, inv. MT 1783/11.
12. Av. Identic cu aversul precedent. Rv. KAAA/TIANΩN. Trepied. În cîmp st. spic, sub trepied AΠO, deasupra trei puncte. AE. 24 mm, $\uparrow$ 10,13 g. Pastila crăpată. Pick, 227. Fig. 2/4, inv. MT 1783/12.

³⁷ S. Teodor, *op. cit.*

³⁸ K. Regling, *Gegenstempel*, in *Wörterbuch der Münzkunde*, 1930, p. 211—212; T. Gherasimov, *Izvestija Institutu*, 1946, p. 51 și urm.

³⁹ C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973, p. 396—399.

⁴⁰ M. Chițescu, *Numismatic Aspects of the History of the Dacian State. The Roman Republican Coinage in Dacia and Geta-Dacian Coins of Roman Type*, BAI3, Oxford, 1982, capitolul 71.

⁴¹ C. Moisil, *Arhivele Dobrogei*, 1. 1916, p. 38; idem, *Dobrogea, 50 de ani de viață românească*, 1928, p. 175.

1

2

3

4

5

6

7

8

Fig. 1 Monede din bronz din tezaurul de la Poiana, jud. Galați.

1

1

1

1

1

2

3

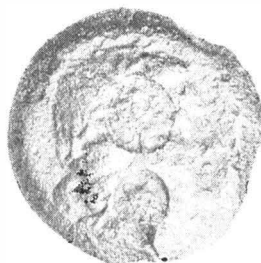
4

1

1

1

1

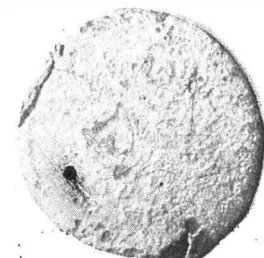
5

6

7

8

Fig. 2. Monede din bronz din tezaurul de la Poiana, jud. Galați.

1

1

1

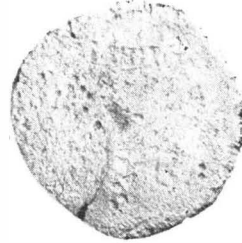
1

1

2

3

4

1

1

1

1

5

6

7

8

Fig. 3. Monede din bronz din tezaurul de la Poiana, jud. Galați

1

2

3

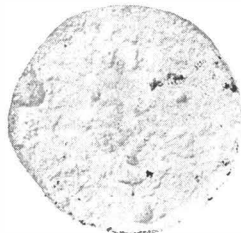
4

1

2

3

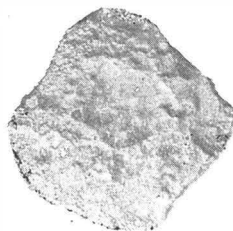
4

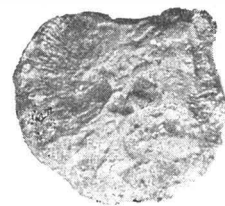
5

6

7

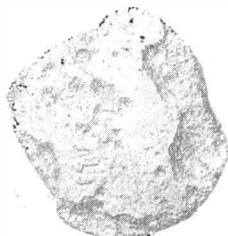
8

5

6

7

8

Fig. 4. Monede din bronz din tezaurul de la Poiana, jud. Galați.

13. Av. Identic cu aversul precedent.
Rv. KAAAA/TIANΩN. Trepied. În cimp sl. spic, sub trepied EΠIXA.
AE, 23,1 mm. ↑ 9,28 g.
Pick, 230. Fig. 2/5, inv. MT 1783/13.
14. Av. Identic cu aversul precedent dar cu contramărcile : * și cap cu coif și penaj, spre dreapta.
Rv. KAAAA/TIANΩN. Trepied. În st. și dr. spice de griu, sub trepied AΠIOAA.
AE, 24 mm. ↑ 9,40 g. Pastila crăpată.
Pick, 227. Fig. 2/6, inv. MT 1783/14.
15. Av. Identic cu aversul precedent dar cu contramărcile : cap cu cunună de spice, spre dr. ; cap cu coif și penaj, spre dr.
Rv. KAAAA/TIANΩN. Trepied. În st. spic, sub trepied EΠ.
AE, 25 mm. ↑ 9,84 g. Puțin tocită.
Pick, 230. Fig. 2/7, inv. MT 1783/15.
16. Av. Identic cu aversul precedent.
Rv. KAA[AA/TIANΩN]. Trepied. În cimp st. spic, sub trepied Π .
AE, 25 mm. ↑ 9,80 g. Puțin tocită.
Pick, 227. Fig. 2/8, inv. MT 1783/16.
17. Av. Identic cu aversul monedei nr. 14.
Rv. [KAAAA]/TIANΩN]. Resturi neclare de trepied și spic. Foarte tocită.
AE, 24 mm. ↑ 9,07 g.
Pick, 227. Fig. 3/1, inv. MT 1783/17.
18. Av. Identic cu aversul precedent dar cu contramărcile : cap spre dr.
Rv. KA[AAA]/TIANΩN. Trepied. În cimp st. spic, sub trepied A, deasupra, trei puncte.
AE, 25 mm. ↑ 9,57 g. Puțin tocită.
Pick, 227. Fig. 3/2, inv. MT 1783/18.
19. Av. Identic cu aversul monedei nr. 14.
Rv. KA[AAA/TIANΩN]. Trepied. Deasupra sa trei puncte.
AE, 24,5 mm. ↑ 9,56 g. Mult tocită pe revers.
Pick, 227. Fig. 3/3, inv. MT 1783/19.
20. Av. Identic cu aversul monedei nr. 1.
Rv. KAAAA/TIANΩN. Trepied. În cimp st. spic, deasupra trei puncte.
AE, 24,5 mm. ↑ 8,56 g. Ușor tocită.
Pick, 227. Fig. 3/4, inv. MT 1783/20.
21. Av. Identic cu aversul monedei nr. 14.
T Rv. KAA[AA/TI]ANΩN. Trepied. În cimp st. spic, sub trepied A┘.
AE, 23,5 mm. ↑ 8,52 g.
Pick, 227. Fig. 3/5, inv. MT 1783/21.
22. Av. Identic cu aversul precedent.
Rv. KA[AAA/TIANΩN]. Trepied. În cimp st. spic.
AE, 25,5 mm. ↑ 11,59 g. Tocită pe revers.
- Pick, 227. Fig. 3/6, inv. MT 1783/22.
23. Av. Identic cu aversul precedent.
Rv. KAAAA/TIANΩN. Trepied. În dr. și st. ramuri, sub trepied AΠIOAA.
AE, 24 mm. ↑ 9,65 g. Pastila crăpată.
Pick, 227. Fig. 3/7, inv. MT 1783/23.
24. Av. Identic cu aversul precedent.
Rv. KAAAA/TIANΩN. Trepied. În cimp st. spic, jos ΔΠA.
AE, 23 mm. ↑ 8,52 g.
Pick, 227. Fig. 4/6, inv. MT 1783/24.
25. Av. Identic cu aversul precedent.
Rv. [K]AAAA/[T]IANΩN. Trepied. În cimp st. spic, sub trepied Θ.
AE, 24 mm. ↑ 7,71 g. Marginile locite.
Pick, 227, Fig. 4/1, inv. MT 1783/25.
26. Av. Identic cu aversul precedent.
Rv. KAAAA/TIANΩN. Trepied. În cimp st. spic, sub trepied AΠIOA, deasupra trei puncte.
AE, 25 mm. ↑ 10,68 g.
Pick, 227. Fig. 4/2, inv. MT 1783/26.
27. Av. Identic cu aversul precedent.
Rv. KAA[AA]/TIANΩN. Trepied.
AE, 23 mm. ↑ 8,92 g. Reversul locit.
Pick, 227. Fig. 4/3, inv. MT 1783/27.
28. Av. Identic cu aversul precedent.
Rv. KAAAA/TIANΩN. Trepied. În cimp st. spic, deasupra trei puncte.
AE, 24 mm. ↑ 8,32 g. Tocită pe revers, jos.
Pick, 227, Fig. 4/4, inv. MT 1783/28.
29. Av. Identic cu aversul precedent.
Rv. [KAAA/TIANΩN]. Urmă de trepied și de spic în st.
AE, 23,5 mm. ↑ 9,18 g. Puternic tocită.
Pick, 227. Fig. 4/5, inv. MT 1783/29.
30. Av. Identic cu aversul precedent dar cu contramărcile : cap spre dreapta ; cap cu coif spre dreapta.
Rv. KA[AAA/TIANΩN]. Trepied. În dr. și st. spice
AE, 23,5 mm. ↑ 7,55 g. Puternic oxidată.
Pick, 227. Fig. 3/8, inv. MT 1783/30.
31. Av. Foarte deteriorat. Contramărcă centrală ca 11 moneda nr. 1.
Rv. [KAAAA/TI] ANΩN. Trepied. În cimp st. spic, sub trepied HP, deasupra un punct.
AE, cu resturi de aur, 23 mm. ↓ 6,50 g.
Pick, 227. Fig. 4/7, inv. MT 1783/31.
32. Av. Identic cu aversul monedei nr. 14.
Rv. [K]AAAA/TIANΩN. Trepied. Marginile puternic deteriorate.
AE, cu resturi de aur, 22,5 mm. ↓ 6,89 g.
Pick, 227. Fig. 4/8, inv. MT 1783/32.

Le trésor de monnaies callatiennes découvert à Poiana dép. de Galați

RÉSUMÉ

Ce trésor a été découvert dans la citadelle géto-dace de Poiana, dép. de Galați par les fouilles archéologiques pratiquées en 1985. Il se trouvait dans la couche Poiana II, à 1,60 m de profondeur, la grande majorité des monnaies présentant un très bon état de conservation (fig. 1—4). Vu la rareté remarquable de ce trésor, les auteurs en donnent une ample description des monnaies,

Les 32 monnaies qui forment le trésor sont en bronze, deux d'entre elles gardant de légers traces d'une pellicule en or, avec laquelle elles ont été coulées initialement. Elles ont été émises par la ville de Callatis dans sa période autonome et représentent sur l'avvers la tête laurée d'Apollon vers la droite, avec une ou deux contremarques, et sur le revers, le trépied, des épis de blé et l'inscription ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ sur deux colonnes et le nom ΑΠΟΛΛΟ ou d'autres lettres et sigles sous le trépied. D'après ces caractéristiques les monnaies de ce trésor s'encadrent dans le troisième groupe de B. Piek, au nr. 227, 228, 230 et 231.

La présence de ce trésor dans une cité à l'est des Carpathes atteste la continuité des relations commerciales entre les Grecs et les Géo-Daces de cette zone dans les derniers siècles av.n.è.

On sait que le territoire est-carpathique est entré très tôt en contact avec les colonies grecques du littoral d'ouest de la Mer Noire, ce qui a eu comme effet l'intensification de la circulation des monnaies émises par ces colonies dans les centres habités par la population géto-dace du centre et du sud de la Moldavie. Le grand nombre de monnaies callatiennes découvertes à Poiana, d'après toutes les probabilités ont pu arriver aux Géo-Daces d'ici, à la fin du IIème siècle et le commencement du premier siècle av.n.è., à côté des monnaies en bronze d'autres villes ouest-pontique découvertes dans ce territoire. Ces découvertes démontrent que dans cette période, de crise économique aussi, les villes émetteuses ont continué à entretenir des relations avec les Géo-Daces, qui ont contribué, entre autres, au progrès de la société locale dans la période qui précède la formation de l'état dace.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1—4. Monnaies en bronze du trésor de Poiana.